Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VIII. Št. 50.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 15. decembra 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Bodoča ureditev financ

Po razglasitvi sedmih uredb o prenosu kompetenc na banovino Hrvaško si noben jugosloven ne upa več trditi, da bo med predsednikom vlade Dragišo Cvetkovićem in predsednikom KDK dr. Mačkom 26. avgusta l. l. sklenjeni sporazum ostal samo na papirju, kot smo to mogli slišati prve dni po sklepu sporazuma od najvidnejših centralizmu naklonjenih veličin. Potem, ko je bilo 7. t. m. razglašenih naenkrat kar pet uredb o prenosu kompetenc ministrstev na banovino Hrvaško, je pač vsakomur jasno, da je to resna stvar in da povratek v prejšnji stan ni več mogoč. Zato so grešili vsi tisti, ki so pri nas na en ali na drug način malili sporazum in se niso mogli odločiti za to, da bi za Slovenijo takoj zahtevali enake pravice; še bolj so seveda grešili tisti jugoslovenski gospodarstveniki, ki so naravnost hiteli dokazovati, da bi bilo za slovensko gospodarstvo celo nevarno, če bi Slovenija dobila enake pravice kot Hrvaška.

Jasno je sedaj, da se sporazum dosledno izvaja. V napovedih teh izvajanj pa je bil do sedaj prav zanesljiv »Hrvatski dnevnik«. Zato nam ne bo škodovalo, če pogledamo, kaj nam ta list napoveduje za naprej. V svojem uvodniku od 8. decembra ugotavlja, da so sedaj potrebne še tri uredbe o prenosih kompetenc ministrstev na banovino Hrvaško in to notranjega ministrstva, ministrstva za telesno vzgojo in pa financ, ker meni, da je uredba o prenosu kreditov samo začasnega pomena.

Nas tukaj zanima predvsem, kaj pravi »Hrvatski dnevnik« o bodoči ureditvi financ. V tem pogledu zaključuje svoja razmotrivanja takole:

Okvir te uredbe je že v uredbi o banovini Hrvaški sami, ki predvideva finančno samostojnost Hrvaške. Potemtakem more biti tudi ta uredba samo takšna, da bo poroštvovala to samostojnost. Ta uredba se bo bistveno razlikovala od bivše hrvaško-ogrske pogodbe, ki nas je pripeljala v gospodarsko podrejenost in zaradi katere se tudi ni mogla popolnoma razviti naša tedanja avtonomija. Zato bomo tudi gledali, da si tokrat prihranimo takšne grenke izkušnje.

S tem je čisto jasno povedano, kako si Hrvati zamišljajo svojo finančno samostojnost. Brž ko pravijo, da zavračajo takšno finančno samostojnost, kakor so jo imeli zagotovljeno v pogodbi z Madžarsko, moramo računati s tem, da hočejo izvesti vsaj za sebe ureditev financ tako, da bodo na svojem ozemlju tudi sami predpisovali in pobirali vse davščine. Po pogodbi z Madžarsko je namreč predpisovala in pobirala davke skupna državna uprava, ki je morala od vseh na ozemlju Hrvaške in Slavonije pobranih davkov odstopiti 44 odstotkov za potrebe hrvaške avtonomije. Iz izvajanj »Hrvatskega dnevnika« pa sledi, da Hrvati s takšno finančno samostojnostjo niso zadovoljni, zaradi česar moramo neizogibno sklepati, da oni razumevajo finančno samostojnost tako, ta bodo sami skrbeli za dohodke in bodo potem dajali državni skupnosti le toliko, za kolikor se bodo pogodili.

Z uveljavljenjem tega stališča postanejo seveda brezpomembne vse dolgovezne razprave naših upravnikov in gospodarstvenikov, ki so ugibali, ali se more decentralizirati celih 25 ali pa samo 20 in nekaj desetink odstotka od državnih preračunskih postavk. Za te strokovnjake, ki so bili tako zaverovani sami v sebe, da niso hoteli slišati nobenega drugega glasu in niso dopuščali nobenih drugih mogočosti rešitve vprašanja, so stvari sedaj postavljene na glavo. Po stališču, ki so ga zavzeli Hrvati, ne bo več razprave o tem, koliko milijonov bo odstopila centrala banovini Hrvaški, temveč koliko milijonov bo prispevala banovina Hrvaška za skupne državne potrebe. To stališče je tudi popolnoma v skladu z duhom in besedilom do sedaj razglašenih uredb o prenosu kompetenc od ministrstev na banovino Hrvaško, kajti v vseh teh uredbah se dosledno naštevajo le oni primeri, za katere bo tudi v bodoče pristojno dotično ministrstvo, vsi ostali našteti in nenašteti primeri pa so prepuščeni banovini.

Na te jpodlag pojde sedaj obravnava samo o tem, koliko je banovina Hrvaška dolžna prispevati državi za skupne zadeve. Ker prevzame banovina od države v splošnem vse glavne posle razen tistih, ki se tičejo zunanjega, vojnega in prometnega ministrstva te rvrhovne državne uprave, ki ostanejo skupni v dosedanji obliki, je naravno, da Hrvaška za ministrstva in ustanove, katerih večino poslov je prevzela na sebe, ne bo hotela prispevati več kakor je nujno potrebno za opravilo dotičnih poslov, ki se tičejo nje same. Razprave o teh prispevkih pa bodo brezpogojno načele vprašanja, o katerih se je pri nas v Sloveniji kaj malo govorilo, še manj pa pisalo. Eno takšnih važnih vprašanj bo brez dvoma tudi vprašanje odplačila državnih dolgov. Znano je, da so bili dolgovi bivših avstro-ogrskih pokrajin, ki jih je prevzela nase nova skupna država, neprimerno manjši kot pa dolgovi Srbije. Predvojni in vojni dolgovi Srbije so znašali približno dvajset milijard, medtem ko so vsi predvojni in vojni dolgovi pokrajinski in državni, ki so odpadli na pokrajine bivše Avstro-Ogrske, znašali približno le štiri milijarde stopetdeset milijonov dinarjev; tedaj samo nekaj več kot eno petino tega, kar so znašali dolgovi bivše Srbije. Pri sedanji ureditvi države in njenih financ so pač vsi deli države odplačevali v tistem sorazmerju, kakor so plačevali davke. Vprašalo se ni, kako je dolg nastal in kdo ga je napravil; odločilo je samo dejstvo, da ga je treba plačati. Dejansko so tedaj tisti deli države, ki so plačevali najvišje davke, tudi največ prispevali k odplačilu dolgov. Med tiste dele države spada tudi Slovenija, kateri danes nihče več ne oporeka, da prispeva k državnim dohodko mneprimerno več, kakor pa od države prejema.

Če se bodo sedaj Hrvati pri urejevanju svojih finančnih odnošajev do državne skupnosti postavili na stališče, da prispevajo za odplačilo državnih dolgov samo toliko, kolikor odpade na dolgove, nanašajoče se na njihovo zemlje, potem bo to za njih pomenilo veliko razbremenitev. Ostali deli države pa bodo za izpadek dosedanjega prispevka, ki je prihajal iz Hrvaške, bolj obremenjeni. In od teh delov bo seveda spet najbolj obremenjen tisti, ki je že do sedaj k odplačilom največ prispeval, in med temi je Slovenija.

Naša domneva, da bodo Hrvati v tem vprašanju zavzeli podobno stališče, je gotovo utemeljena, ker vsepovsod vidimo, da oni svoje gospodarske koristi skrbno ščitijo in da so od svojih samoupravnih načel pripravljeni odstopiti le, če jim to nudi posebno korist. Tako so n. pr. zaenkrat odstopili od zahteve, da se Osrednji urad za zavarovanje delavcev takoj odpravi, pač zaradi teg, ker so ugotovili, d so vsi okrožni uradi na njihovem ozemlju pasivni.

Pri takšnem stanju je pač skrajni čas, da se Slovenija zgane in brez ozira na razne jugoslovene zahteva, da se ji priznajo enake pravice, kakor jih ima Hrvaška. Če se to ne zgodi, se naš položaj ne samo ne bo izboljšal, temveč se bo še poslabšal.

Za naše dnevnike, ki sicer tako radi prinašajo razne vesti po »Hrvatskem dnevniku«, pa je značilno, da so pač omenjali iz tega sestavka, kaj piše ta o Sokolih, redarjih in orožnikih, niso pa ponatisnili tega, kar je zapisal o financah. **B.**

Poglavje o enoumnosti

»Gorenjec« se postavlja za političnega varuha.

Tednik »Gorenjec« je postal v zadnjih časih zelo napadalen, menda v boju za JRZ. Na vse strani deli svoje nauke, celo profesorjem bogoslovja ne prizanaša in dvomi nad njihnim poznanjem pravih verski hin nravstvenih načel, urednika neodvisnega lista pa postavlja pod svojo politično kuratelo in ga kliče na odgovor. To pa zato, ker je »Gorenjec« za »enoumnost«. Enoumnost pa pomeni, da ne sme biti različnega mnenja in ravnanja v vprašanjih praktične politične deenoten zbor v vsej katoliški cerkvieniatrdgoeniat javnost, kajti »vsi katoliki bi morali tvoriti nekak enoten zbor v vsej katoliški cerkvi«, takt bi pa dajal »v vsej cerkvi papež, v škofiji škof, v župniji pa župnik«. Ta enotni zbor mora prepevati eno melodijo ne samo v verskih stvareh, ampak tudi v drugih. Zato »Gorenjcu« ni všeč vse tisto »trenje in vrenje v in okrog Jugoslovanske strokovne zveze in v katoliškem akademskem društvu ‚Zarja'«, pri čemer je nad katoličtvom tega društva podvomil z narekovaji.

Celostna miselnost.

Ta miselnost, to naziranje o enem zboru, kakor je sicer primera malo srečna, je seveda čista totalitarnost. Kajti brž ko zahteva kdo za kogar koli, da daje takt v eni stvari, mu ga ne more odrekati v drugi tisti hip, ko mu daje pravico, da v tej drugi dela in odloča, pa če je ta s prvo v še tako majhni zvezi. Tak je pač zakon duše človeka, ko mu priznamo popolno odločilnost v eni stvari, mu ne pojde zlepa v glavo, zakaj bi je ne imel tudi v drugi, tem bolj, ker bo zlahka našel tisoč vezi med njima. Kratko in malo: v praktičnem političnem življenju mora voditi tak totalitarizem v teokracijo, državnopolitično obliko, kakor jo imamo danes samo še v Tibetu. Tibet pa res ni naš ideal. In ta teokratični Tibet je navsepovrh danes v počasni sicer, a neizogibni likvidaciji pod pritiskom novodobnega prometa, mogel se je pač obdržati v naše dni samo v svoji gorski osamljenosti in oddaljenosti od novih misli in razmer. Zato bo pa po pravici vsakdo sklepal, da se bo vsak poskus potibetanjenja tudi pri nas korenito ponesrečil. Bolje torej, če niti ne poskušamo z njim.

»Gorenjec« ima seveda pomisleke zoper vse, ki bi hoteli peti izven zbora ali pa ki nimajo posluha za tisto pesem, ki se »Gorenjcu« zdi prava. Taki bi zato po njegovem ne smeli imeti besede. Kaj pa, če tisti izven zbora lepše poje, in če ima drugi, ki jo po svoje »maha«, morebiti le preoster posluh? In če se mu tisto petje zbora zdi le bolj za kosmata ušesa, pa meni, da bi ga zato kazalo zboljšati s poukom in z opozorilom pevcev na napake in pomanjkljivosti? Kdo naj navsezadnje odloča o posluhu in glasu? Mar kapelnik, ki vodi zbor pevcev kosmatih ušes? Ki mu je moral posluh že otopeti ob vsakdanji isti slabo ubrani pesmi? Zakaj naj bi ne odločal o tem kak prekritični duh? A zlasti še, zakaj bi mu ne dali, da pokaže, kaj zna? Tudi pri cerkvenem petju, a seveda še bolj pri posvetnem!

Upamo torej, da smo »Gorenjci« dokazali, da s takimi primerami ne bo mnogo dokazal. Primere pač šepajo, manjka jim zmeraj popolna analogija, ki bi bila pogoj za tako dokazovanje. Kot stilističen pripomoček pa imajo primere svoje mesto šele ob in izven pravih dokazov.

Naša kritičnost mu ni všeč.

Da se je »Gorenjec« pri tej svoji totalitarni vsestranskosti zadel ob ravno črto našega lista, je prišlo že kar samo od sebe. Toda pri tem je nastopil na način, ki je prišel sicer hudo v navado pri sedanjem meddržavnem razravnavanju, ki ga pa vsaj mi nimamo niti za pravilnega niti za dobrega. Na način namreč, da izkrivlja, podtika, še več, da trdi naravnost neresnične stvari. Morebiti

ga je k temu zadnjemu spodbudila tudi okolnost, da mu danes na nekatere stvari ne moremo odgovoriti in da tudi ve, da mu ne moremo odgovoriti. Glede teh ga torej samo vabimo, d ase prepriča o njih ustno in neposredno. Glede drugih mu bomo takoj tu odgovorili.

Naša pot je bila zmeraj ravna, zbrati smo hoteli na njej vse slovensko misleče ljudi, brez vsakega popuščanja v načelnih stvareh slovenske samobitnosti in brez vsakih unitarističnih pomislekov in pridržkov. Zato smo bili vselej in od vsega začetka zoper jugoslovenstvo vsake zvrsti. Zato smo bili tudi zoper vse tisto ovinkarstvo in kompromisarstvo, ki samo kvari značaje in s tem slabi narodovo odpornost. In zato tudi nismo mogli odobravati ravnanja tistih ljudi, ki so stopali v politične organizacije z izrazitim jugoslovensko-unitarističnim programom. Vem, da je bilo dobrih Slovencev med njimi, ki tistega programa niso odobravali, ki so ga marveč sprejeli le s figo v varžetu. Ne da bi hoteli soditi njihno početje z nravstvenega stališča, je najmanj gotovo to, da ne more vzravnati tilnikov naših že tako preveč vsakovrstne pokorščine in vsestranske ponižnosti vajenih ljudi. Zato smo bili zmeraj za odkrito pot, pri čemer izhajamo iz trdne vere, da je odkritost in soglasje med besedami in dejanji nekaj, čemur se niti v javnem niti v zasebnem življenju ne smemo odreči, če naj našega naroda ne pokvarimo do dna. A pokvarjen narod je obsojen na pogin.

»Slovenija« je svobodna tribuna.

Zdi se nam, da je dal »Gorenjcu« poglavitni povod za njegovo malo rodovitno zaletavanje v nas, ker smo priobčili v letošnji 46. številki **dopis** »Ali nam je nova stranka potrebna?« »Gorenjcu« se kakopak zdi, da tako stranko, kakor si jo zamišlja naš dopisnik, že imamo in da »ne potrebujemo nobene druge«. Sicer pa da smo s propagiranjem nove stranke kršili načela, ki smo si jih sami zadali kot nestrankarski list.

Če bib il »Gorenjec« samo malo pomislil, bi se bil lahko spomnil, da smo že večkrat dali v našem listu prostora mislim, s katerimi se nismo popolnoma ujemali. In bilo je očitkov, zdaj da smo priganjači za »klerikalce«, zdaj da prišepetujemo za »komuniste«. Naš namen pa je bil zmeraj samo ta, da se razjasnejo mnenja in nazori v korist slovenske misli. Samo abotnež more misliti, da smo se s tem že do kraja istili z enimi ali drugimi. Tembolj, ker smo dovoljkrat ob takih priložnostih naravnost vabili, naj se oglasi tudi drugi in s tem že po sebi obljubljali prostora stvarnemu drugačnemu mnenju. Nelojalno pa je, pa tudi vse drugo kot razumno, podtikati **vsako** tako mnenje nam za **program.**

Mi nismo bili in tudi ne mislimo postati glasilo kake določene stranke. Prav to pa nam daje pravico in mogočost, da opazujemo vsako strankarsko gibanje z višjega stališča in ga presojamo po njegovi koristnosti ali škodljivosti za naš narod. In zato tudi ne mižimo pred dejstvom, da nastajajo pri nas nove stranke, kar je še posebno razumljivo ob dejstvu, da danes sploh nimamo strank, razen unitaristično totalitarnih, in ko je prav tako gotovo, da naš narod ni niti za unitarizem niti za celostnost. In zato imamo za svojo dolžnost, da slišimo ob vsem tem strankarskem gibanju, zakaj so prav prehodni časi, kakor so današnji, rodovitno polje za vsakršno demagogijo.

O raznih programih.

Sedaj pa še nekaj posebnih »Gorenjčevih« trditev.

»Gorenjec« pravi, da je »bivša SLS ..... vstopila kot cxelota v JRZ, ne da bi bila kakor koli spremenila svoj program«.

Program JRZ ni morebiti skrit v kakšnih dvoali večumnih hieroglifih ali drugačnih nedognanih tekstih, ampak je bil šele pred dobrimi štirimi leti razglašen v tisku, vsakomur dostopnem. In tisto njegovo določilo, ki mora vsakega Slovenca najbolj zanimati, ker obravnava vprašanje naše narodne samobitnosti in iz nje izhajajoče pravice do popolne samouprave, pa pravi takoj uvodoma in tako enoumno, da mora »Gorenjec« te enoumnosti kar vesel biti: Stranka je za »narodno edinstvo«.

Še bolj enoumen, kakor ta točka programa JRZ, je pa pojem »narodnega edinstva«. Ta nam pravi, da smo Slovenci, Hrvati in Srbi en narod z enim jezikom. Naravni nasledek te trditve je bil potem unitarizem, ki je pomenil v upravni praksi najhujši centralizem.

Da je program JRZ unitarističen in da torej zanikuje obstoj ne samo Hrvatov, ampak tudi Slovencev kot samostojnih narodov, to so pri vsaki priložnosti poudarjali zlasti Hrvatje, ki so bili zato zmerom v živem nasprotju s to stranko. Saj utegne biti tudi »Gorenjcu« znana dr. Mačkova izjava, da se on ni pogajal za hrvaško samoupravo s kakim funkcionarjem JRZ, ampak samo z Dragišo Cvetkovićem kot predsednikom vlade. In dalje mu mora biti znano, da se dr. Maček z dr. Stojadinovićem niti pogajati ni več hotel, ker je ta preveč dosledno in brezozirno izvrševal unitaristični program stranke. Prav tako bi mu moralo biti znano, da je Stojadinović kljub vsemu ganljivemu objemanju ravno zaradi tega moral iti, ker je bil v državno korist neizogiben sporazum s Hrvati Hrvatje pa se na osnovi »narodnega edinstva«, torej poglavitne točke programa JRZ, sploh niso hoteli sporazumeti, in to so povedali pred sporazumom in za njim dovoljkrat in dovolj razločno.

Da bi bil pa ta »nacinalno-edinstveni« program tudi program bivše SLS in od nje romal celo nespremenjen v program JRZ, to je pa v tako hudem nasprotju z resnico, da naj bo za danes samo suha ugotovitev dovolj.

Avtonomistični prividi.

V zvezi s tem pa moramo dobesedno navajati tole »Gorenjčevo« trditev:

Ali ni nepošteno, očitati stranki, ki je izvojevala z ogromnimi strankinimi žrtvami avtonomijo Slovenije, nedoslednost in kompromisnost?

Stavimo, da bo tisti, ki bo te vrste enkrat prebral, začel brati vdrugič, ker sebi ne bo verjel. Avtonomijo, da jo že imamo? Le kam so jo skrili, da je ne vidim?

Ne, nedoslednosti in kompromisnosti JRZ res ne sme nihče očitati. Ona je bila zvesta »nacionalnemu edinstvu«. Avtonomijo pa imajo kvečjemu v »Gorenjčevem« uredništvu, pa jo nočejo na svetlo dati.

Sicer pa »Gorenjec« očitno ne polaga svojih besed na lekarniško tehtnico. Kajti na drugem mestu, a v istem sestavku, je glede avtonomije bolj previden, JRZ je dala samo »Hrvatom avtonomijo in pripravlja avtonomistično ureditev Slovenije in vse države«.

O zaslugah, ki jih ni.

Sploh bi bil že kedaj čas, da nihče ne slepomiška z zaslugami in nezaslugami ob sporazumu, preveč so že dejstva jasna in dognana. Do sporazuma je prišlo prvič zaradi svetovnopolitične stiske in drugič, ker je vladni predsednik Cvetković spoznal, da je treba sporazumno s Hrvati ne samo napovedovati, kakor so ga napovedovali njegovi predniki že dvajset let, ampak ga tudi skleniti. Sklenil je pa sporazum v imenu Hrvatov njihni, **tudi v opoziciji** od ljudstva priznani in voljeni voditelj dr. Maček, in sklenil ga je s predsednikom vlade Dragišom Cvetkovićem, ne pa morebiti s stranko JRZ ali njenim predsednikom. To je vsaj dr. Maček na vsa usta povedal vsej javnosti, in zdi se nam, da dr. Maček pač bolje ve, kakor na primer »Gorenjec«, s kom in pod kakšnimi pogoji je sklepal sporazum. Če pa »Gorenjcu« kljub vsem tem izjavam pripisuje zasluge za sporazum še kakemu drugemu, zlasti še potem, ko je »Hrvatski dnevnik« 30. letošnega avgusta precej razločno, a res tudi prej brezozirno povedal, kako je s temi zaslugami, ki so bile v resnici ovira, da ni do sporazuma že prej prišlo, potem tudi izkrivlja dognane stvari, kajti kdor pred vso javnostjo nekaj trdi, kar je v nasprotju s tako važnimi in osnovanimi, razen tega pa še vsej resni politični javnosti znanimi izjavami, ta mora zanesljivost in resničnost teh izjav najprej spodbiti s stvarnimi razlogi in dejstvi, sicer je svoje početje sam zaznamoval.

Še o samoupravi.

Neštetokrat smo že poudarili in z dejstvi in številkami dokazali, da mora prav posebno pri nas biti samouprava v finančnem pogledu popolna ali pa je sploh ne bo. Kajti kaj nam pomaga, če dobimo popolno samoupravo v vseh stvareh, ne pa v finančnih, torej ne denarja zanjo. Tisti hip, ko bi dobili tako avtonomijo, bi morali naravnost moledovati središče, da bi nam samoupravo spet vzelo, ker bi je ne mogli vzdrževati. Vsakega resnega človeka je moralo prav te dni zaskrbeti, ko se je govorilo o razdelitvi financ med državne in samoupravne, kar naj bi se izvršilo po enotnih vidikih za vso državo. Dvakrat smo samo v zadnjem času, v letošnji 40. in 44. številki, opozarjali, da postane lahko taka delitev za nas usodna, uničujoča. Navedli smo primer zemljiškega davka, ki pri nas skoraj nič ne donaša, zato pa tem več na jugu. Na drugi strani pa so spet pri nas železnice in pošte zelo donosne, na jugu pa po večini pasivne. Na prvi pogled je očitno, da bo naša samouprava shirala v kratkem, če bi dobila samo prve dohodke, ne pa tudi drugih, medtem ko bi druge banovine ob taki razdelitvi kar dobro prebile. V Sloveniji ga razen »Gorenjca« menda ni, ki bi se veselil take samouprave, in mislimo, da bi tudi »Gorenjec« ne pričakoval z veseljem, če bi ji pogledal do dna. A prav tako »avtonomijo« nam pripravljajo!

Sicer pa, namesto da nam »Gorenjec« prerokuje, kaj bomo dobili, naj bi nam rajši povedal, prvič kaj je po njegovem mnenju prava avtonomija, drugič pa, zakaj mi še zmerom nimamo avtonomije, ko so pa vendar dali Slovenci toliko glasov za JRZ, tisto, ki avtonomije »pripravlja«, in zakaj jo je ta stranka dala Hrvatom, ki so vendar pri volitvah nastopili zoper njo in tudi sicer pokazali, da je preveč ne obrajtajo.

Zdi se nam pa, da nam na to vprašanje »Gorenjec« ne bo odgovoril. Vsak pač nerad sebe tolče po zobeh.

Unitaristično gospodarstvo.

Morebiti bomo »Gorenjcu« pojasnili centralistični program njegove stranke najbolje, če vzamemo poljuben primer, recimo cestni fond. Na Slovenijo pride vsaj 22 odstotkov cestnega prometa, ki mora ta fond vzdrževati. 22 odstotkov celotnega zneska bi torej morala dobiti. Dobila pa je v zadnjih štirih letih povprečno samo 4,4%, torej slabo četrtino tistega, kar nam gre. Zanimivo je pri tem, da smo pri javnih delih celo pri Stojadinovićevem predniku bolje odrezali, namreč s 7,5%, četudi je bil seveda ta znesek še zmeraj trikrat premajhen.

Še huje pa je, kako so prav v teh časih, ko je Stojadinovićeva stranka po »Gorenjčevem« zatrdilu sprejela kot svoj program najširše samouprave, napredoval centralizem. Centralni fondi so v

---

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Ob izobraževalnem delu je treba gotovo predvsem omeniti šolstvo. In to je tudi najbolj žalostno poglavje in sramota dvajsetletne bilance. Ko slovenski človek gleda na šolstvo na Kočevskem, mora ali jokati ali kleti, pa naj pogleda gimnazijo ali pa ljudske šole.

Najprej gimnazija! Nikoli nisem tajil, da sem proti gimnaziji, taki kot je, čeprav so nekateri hudo zamerili. V kočevskem zborniku se g. prof. Kumer hudo zanjo zavzema. Ugotavlja, da je število nemških dijakov v primeri s številom slovenskih zelo majhno. Pravi, da je odprava gimnazije poleg Nemcev (??) zadovoljila le nekatere Slovence, ki se ne zavedajo, kaj bi z odpravo gimnazije izgubili. Naj omenim k temu dvoje. Prvič lahko vsak objektiven opazovalec vidi, da je nemškonacionalna zavednost nemških dijakov, večinoma mešane krvi, na kočevski gimnaziji neprimerno višja kot slovenska zavest čistokrvnih slovenskih dijakov. Dvomim, da bi doslej kočevska gimnazija dijakom mešane krvi, ki bi od doma prinesli nemško narodno zavest, vzbudila slovensko zavest. Vsaj niti en tak primer mi ni znan. Nasprotno mi je znan primer, ko se je absolvent kočevske gimnazije poročil z dekletom, čigar oče je pristen Ribničan, mati pa Kočevarica ali morda tudi mešanka. Danes ta slovenski dijak, vzgojen na tako potrebni slovenski gimnaziji, govori v svoji družini zgolj nemško in vso družino štejemo za nemško zavedno. Morda (?) je danes že kaj bolje, a dvomim, ker so nekatere osebe, ki jim narodnostno nismo mogli zaupati, še danes vzgojitelji na gimnaziji v Kočevju. Prof. Kumer sam navaja en razlog, zakaj bi nam gimnazija v Kočevju lahko škodovala, namreč ta, da so nemški sinovi in hčere, ki na tej gimnaziji študirajo, stalno pod vplivom nemške okolice. Indirektno priznava tudi možnost tujih vplivov na slovensko dijaštvo samo, ki v več primerih stanuje pri nemških družinah. Ali pa dosledno nacionalno vzgojo in strogo izvajanje disciplinskih predpisov, ki jih on navaja kot protisredstvo, vsi profesorji, njegovi bivši kolegi, vestno in iz svojega notranjega prepričanja vršijo, lahko sam pove. Nemško misleči prebivalci Kočevja, kot lahko sodimo iz njihovih besed, so prepričani, da ne, ker imajo do nekaterih veliko zaupanje. Pred nekaj leti je bilo res nekaj nemško nacionalnih dijakov izključenih, ker so pri svojih društvih delovali tudi čez disciplinska pravila. Ali more g. prof. Kumer trditi, da ni bilo nobenega profesorja, ki bi zanje ne bil govoril nobene besede? In vendar je šel eden od izključenih potem naravnost v Berlin. Pred nekaj leti je tudi eden od profesorskega zbora kazal na zgled Postojne, češ poglej, celo tam so Italijani naredili gimnazijo, ali ni tudi v Kočevju potrebna. Da, če bi bila taka kot v Postojni. Ali mislite, da v Postojni dajejo v konferenčni sobi staršem pojasnila v slovenskem jeziku? Recimo, da bi bila Postojna v dveh tretjinah italijanska in bi nekateri Italijani sestavili seznam za občinske volitve, na katerih bi bili dve tretjini Slovencev ali mešancev ali zgolj slovensko mislečih, ki bi v domači hiši zgolj slovensko govorili, pa bi si upal na tako listo iti kak italijanski profesor, morda poročen zraven še s Slovenko. Ali mislite, da bi tak profesor ostal še 14 dni v Postojni? Menda niti ne bi bilo treba, da bi javno na cesti govoril slovensko s kakimi slovensko mislečimi Italijani. Vse to se dogaja v prenesenem dejanju za Slovence in Nemce v Kočevju. Seveda je taka oseba dovolj previdna, da je strankarsko krita z obeh strani, z ene, bolj pohlevne po členstvu pri kat. akad. starešinstvu, z druge pri vztrajnem sodelovanju z JNS-nemškordečo koalicijo v občinskih vprašanjih, in dokler kaže, tudi s členstvom pri eni ali drugi stranki. Ali moremo misliti, da bi italijanski profesorji le en sam dan trpeli brez protesta v svoji sredini takega profesorja? Da, gimnazija v Kočevju bi bila potrebna, če bi bila taka z naše strani, kot je z italijanske ona v Postojni.

(Dalje.)

zadnjih štirih letih napredovali v štirikrat pospešenem tempu, a bili so povrh finančno še vse bolj obremenjeni, v soglaju s finačnimi talenti strankarskega predsednika. Po pravici so jugosloveni drugih garnitur zatrjevali, da s tako naglico in v takem obsegu niso niti oni znali centralizirati.

Na poševni deski.

»Gorenjec« bi seveda ne bil tisti, ki se mu svet deli na zolj dva tabora, če bi se ne bil h koncu še spotaknil nad nami, češ da rinemo duhovščino iz dnevne politike in da smo se s tem poslužili obrabljenega sredstva političnega boja, ki da ga je sita že vsa naša javnost. Povod za to spotikanje pa mu je dala opazka našega dopisnika, da bi naj se duhovščina umaknila iz političneg življenja pod pogojem, da so katoliške verske vrednote in koristi popolnoma zavarovane.

Zdi s nam, da to vprašanje nikakor ni tako jasno in dognano, da bi ga bila res sita vsa naša ali katera koli druga javnost. Zazdaj navedemo »Gorenjcu« samo dva glasova.

»Duhovniki »so služabniki vseh vernikov, še več, vseh občanov«. (Pij XI. mehiškim škofom 11. novembra 1926, A. C. 32.) »Ker mora duhovščina imeti pred očmi verske koristi celotnega prebivalstva, nikakor ni primerno, da bi se pridružila kateri koli stranki. V resnici je treba budno paziti, da dostojanstvo njene službe ne trpi kake škode, in se ogibati temu, da se politični nasprotniki po žalostni nuji oddaljijo tudi od vere.« (Pij XI., Pismo Pevuliari, 24. VI. 1928, A. C. 38.)

Navedeno po »Dejanju«, I. letnik, stran 333.

Prav tako jasne so tele besede, ki jih je govoril **letošnje** poletje sedanji papež Pij XII. novomašnikom:

Pustite drugim polemike političnih strank; to ni vaša stvar. (Lasciate ad altri le polemiche del partite politici; qeusti non sono argumenti per voi.)

Navedeno po »Osservatore Romano« z dne 2. julija 1939.

Tako sta torej govorila dva moža, ki imata vendarle precejšen ugled, celo v nekatoliškem svetu, ki sta pa brez dvoma tudi po »Gorenjcu« samem upravičena, da dajeta »takt« v vsej Cerkvi, torej v prvi vrsti in zlasti duhovščini. In zdi se nam, da sta prav ta dva papeža dobro razumela čas, ki zahteva novih načinov in novega duha. Na vsak način mnogo bolje od »Gorenjca«, ki hodi očitno še zmeraj po starih klerikalno-liberalnih kolovozih.

Res, naš dopisnik ni v tako slabi družbi. In preden bo »Gorenjec« spet kedaj razkladal kak celostni nauk, naj bi razmišljal o teh besedah.

H koncu pa svetujemo tole »Gorenjcu«: Kadar ga bodo spet obhajale skušnjave, da daje drugim nauke o enoumnosti ali se jim ponuja za političnega varuha, naj najprej razločno in brez ovinkov pove, kako misli o teh izjavah, zakaj je zoper nje, kako se to nasprotovanje ujema z njegovo lastno razlago o nadrejenosti in podrejenosti v katoliški Cerkvi in zlasti, zakaj se je tako razšačil, če je naš sodelavec povedal stvar, ki sta jo še vse bolj ostro povedala prejšnji in sedanji poglavar katoliške Cerkve.

A spet se nam zdi, da tudi na to vprašanje ne bo odgovora.

Kako se je pri nas gospodarilo

»Trgovski list« je objavil dne 30. novembra t. l. nekaj zanimivih podatkov o delovanju francoske stavbne družbe »Batignolles« v naši državi, ki jih je posnel po »Metalurgiji«. Ti podatki nam povedo bolje kot vse drugo, kako »sijajno« se je gospodarilo v naši državi in kdo je kriv, da vlada pri nas revščina in da si na gospodarskem polju nikakor ne moremo prav odpomoči.

Stavbna družba »Batignolles« je delala in še dela v naši državi nove železniške proge, in sicer trenutno progi **Bihač—Knin** in **Kuršumlija—Priština.** Te dve progi tečeta po goratem svetu in zahtevata zato veliko mostov, za katere so potrebne železne konstrukcije. Skupna teža teh konstrukcij znaša okrog 1500 ton in njih vrednost nad 15 milijonov din. Družba »Batignolles« se je pogodila z našo državo, da ji plača ta železne mostne konstrukcije, ki pa morajo biti že montirane na določenem jim kraju, po ceni 9.46 din za kilogram. Družba »Batignolles« pa je dobila pravico, da sme potrebne mostne konstrukcije uvažati iz tujine, in sicer carine prosto. To pa le pod pogojem, da bi bila cena domačih mostnih konstrukcij, izdelanih v Jugoslaviji po domačih podjetjih, večja, kakor pa bi stale tuje mostne kostrukcije s carino vred.

Družba »Batignolles« je to določbo dosledno zlorabljala na škodo naših domačih tovaren za železne konstrukcije, pred vsem dveh: KID na Jesenicah in »Jugoslovenski čelik« v Zenici. Družba »Batignolles« je znala s pomočjo raznih »zvez« že vse tako urediti, da je lahko obšla določbo in odrivala domače tovarne od kupčije na način, ki je bil v očitnem nasprotju z določbo, ne glede na to, da ta že sama ni bila za nas nič idealnega.

Jasen primer za to nam je primer nabave 260 tonske mostne konstrukcije za progo Bihač—Knin. Neka madžarska tvrdka se je ponudila, da dobavi most — franko postaja Koprivnik — po 4.60 din kilogram, s carino in prevoznimi stroški vred pa po 8.82 din kg. Neka domača tovarna je ponudila konstrukcijo pod istimi pogoji po 8.55 din kg. Družba »Batignolles« pa vkljub temu ni hotela sprejeti ponudbe domače tovarne, ampak se je pogajanjem izmikala, dokler ni predložila državi nove ponudbe dotične madžarske tvrdke, v kateri je ta znižala ceno za kg na 4.30 din, poleg nekih navideznih, neobstoječih plačilnih ugodnosti. Nato je tudi domača ponudnica znižala ceno za 0.35 din pri kg in sicer le zato, da bi ta posel ostal v državi, »ker nam je postal zaradi pomanjkanja dela neizogibno potreben. Naša sedanja cena je skrajna cena, ki nam daje čisto neznaten zaslužek, upamo pa, da v bodoče ne boste sprejemali od firme »Batignolles« ev. novih ponudb z zopet novimi cenami v postopek.«

Toda družba »Batignolles« je v resnici ponudila še nižjo ceno, in sicer 3.87 din za kilogram. Državni oddelek za gradbe novih železnic se nato sploh ni več pogajal z domačo tovarno, ampak je brez nadaljnjega sprejel ponudbo tuje tvrdke. Družba »Batignolles« je pri tem zaslužila lepo vsotico 5 milijonov 600 tisoč din.

Med tem pa so naše mostne tovarne skoraj brez naročil in brez dela, zaradi česar se obetajo delavstvu in uradništvu v njih ravno zdaj na zimo odpusti in redukcije.

Gospodarstvo v znamenju in duhu jugoslovenarstva!

„Ljubljanski Večernik“

Podjetnost je na vsak način priznati gospodu Adolfu iRbnikarju. Ko je po znani sporazumni rešitvi spora pri »Jutru«, o kateri je naš list že poročal, prevzel »Mariborski večernik Jutra«, sedaj z naslovom »Večernik«, je skušal list razširiti preko območja Maribora z zaledjem in mu čimbolj omogočiti konkurenčno sposobnost nasprti ljubljanskemu »Jutru«. Tako je v tej svoji dejavnosti pred kratkim pridružil mariborski izdaji »Večernika« posebno izdajo za Ljubljano, ki s svojim nazivom »Ljubljanski dnevnik večernik« kot nov dnevnik in s svojo vsebino ljubljanskih novic in poročil more še bolj konkurirati drugim ljubljanskim popoldanskim dnevnikom. Po obliki, kakor se je to zgodilo, predstavlja poskus novost v slovenskem časnikarstvu, je pa v resnici to le napol dnevnik, kolikor predstavlja celoto šele skupno z mariborskim listom. V zvezi s to novostjo je mariborski list posvetil spremembi poseben uvodnik, v katerem našteva razloge za uvedbo ljubljanske izdaje. Prvič, da so razlogi osnovani v željah in potrebah ljubljanskega občinstva, drugič pa v spoznanju žalostne resnice, kako malo se zanima Ljubljana kot srce Slovenije za našo severno mejo. Medtem ko je ljubljansko časopisje znalo vzbuditi v obmejnih krajih še kolikor toliko zanimanja za slovensko prestolnico, pa Ljubljane doslej še nihče ni mogel prav prebuditi ter dvigniti iz pasivnosti, da bi se zavedala svoje velike dolžnosti, kakršno ima središče vsakega naroda nasproti vsem svojim delom, posebno pa nasproti onim, ki stoje na braniku domovine. Te besede »Večernikovega« uredništva so taki očitki nasproti Ljubljani — kajti nedvomno niso samo špekulativni zagovor nove izdaje dnevnika, temveč predstavljajo bistvo mnenja našega severnega razumništva, dozdaj po-

Izidor Koštrun:

Pred novim koledarjem

(Razredčeno in pospešeno nadaljevanje.)

Sreda, 17. 11. 1937. — Iz »Slovenca« izvemo, da je zborovanje zaupnikov JRZ v Tržiču z živahnim ploskanjem dokazalo, da ni mogoče voditelja naroda dr. Korošca kar čez noč postaviti na samoto. — V izjemnem uvodniku prizna »Slovenec«, da je delavsko vprašanje naše življenjsko narodno vprašanje.

Petek, 19. 11. 1937. — »Slovenec« poroča o shodu JRZ v Užički Požegi iz govora ministra Cvrkića: Mi vsi dobro vemo, kaj hoče dr. Maček. Največ, kar more on popustiti, je to, da pristane na federacijo. Mi Srbi pa predstavljamo večino v državi in zato JRZ pravi: ne maramo federacije, temveč široke samouprave sedanjih banovin. — »Samouprava« vprašuje: Kdo vse to plača? Pri tem misli na neštevilne shode, ki jih sme imeti opozicija po vsej državi.

Sreda, 24. 11. 1937. — »Jutro« priobčuje številne resolucije organizacij JRZ proti sporazumu, »ki meri na razbitje države« in ne predstavlja bratovskega sporazuma »med vsemi deli troimenega naroda« ter iz »Samouprave« ponatisk iz »Novega lista« v Nišu, ki je ožje glasilo pripadnikov ministra za socialno politiko in ki razglaša, da so srbijanski podpisniki zagrebškega sporazuma sprejeli »čisto komunistino načelo, da so Srbi, Hrvati in Slovenci trije različni narodi«.

Petek, 26. 11. 1937. — Baldur von Schirach pristane v Zemunu, opravi v Belgradu uradne obiskre, se poda v starešinstvo Sokola, nato pa v prostore glavnega odbora JRZ, kjer se me igranjem godbe JRZ pred špalirjem belgrajske mladine razgovarja s predstavniki JRZ.

Sobota, 27. 11. 1937. — Uvodnik »Slovenca« z naslovom »Vlada in opozicija« je posvečen uspehom dela vlade dr. Stojadinovića in neuspehom opozicije pod vodstvom dr. Mačka; edini namen te opozicije je, priti na oblast, zato ni ustvarjalna, temveč rušilna.

Nedelja, 28. 11. 1937. — To je dan sedemnajstletnice volitev v ustavotvorno zbornico, kamor je volila Slovenija 40 poslancev: od teh je dobila SLS 15, samostojni kmetijci 8, socialni demokrati 6, komunisti 6, »napredni in nacionalni« pa kar 5 poslancev. — V Belgradu izide brošura o kongresu mladine JRZ v Belgradu, ki vsebuje tudi sestavke dr. Pirca (o ljubezni, zvestobi in brezmejni vdanosti mladne JRZ do njenega idejnega voditelja in šefa stranke dr. Stojadinovića in o tem, da se je ta mladina vrnila domov z občutkom bratovstva, ki veže vsa jugoslovenska plemeni) in Rudija Smersuja (o tem, da so mladeniči JRZ iz Slovenije izvrševalci oporoke kralja Aleksandra, in o tem, da se naj vrši prihodnji kongres mladine JRZ v Ljubljani. — Župnik Križman Andrej razpravlja v »Slovenskem delavcu« o načrtih slovenskega dela Jugorasa. Katoliška skupnost se odraža v farnem občestvu in na stanovski ureditvi družbe. Vsaka fara sme imeti le eno prosvetno društvo in lastno strokovno organizacijo, ločeno po stanovih: posebej za delavce, posebej pa tudi za kmete.

Ponedeljek, 29. 11. 1937. — »Samouprava« se razhudi nad številnimi, po policiji zaprtimi opozicionalci v Belgradu, kajti vlada je zaukazala kar najbolj svobodoumno uporabo političnih zakovnov, nakar je imela opozicija v teh letih nad 1500 shodov in sestankov, pa so kljub temu zaprti opozicionalci razširili na vagone nezakonitih letakov. Tem ljudem torej res ni nič več sveto.

Četrtek, 2. 12. 1937. — Zaradi še bolj uspešnega nadzorovanja javnosti po policijskih oblastvih izda notranji minister dr. Korošec uredbo o generalnem inspektoratu notranje uprave.

Opazovalec

Slovensko ozemlje

»Slovenska Straža« je izdala zadnje dni zemljevid, na katerega, mislimo, moramo opozoriti tudi vse naše bralce. Nazorno nam namreč kaže naše današnje slovensko narodno ozemlje in istočasno tudi ozemlje, ki smo ga posedovali v IX. stoletju, a hrbtna stran zemljevida prinaša najvažnejše podatke o slovanstvu, slovenskem ozemlju, slovenskem narodu, iz slovenske zgodovine, iz slovenske kulture in iz slovenskega gospodarstva.

Naravnost čuditi se moramo bodisi zasebnim založbam, še bolj pa raznim »narodnim« organizacijam, da prav doslej še nikomur ni padlo v glavo izdati tak priročnik, ki bi ga mogel in moral imeti prav vsak slovenski človek. Naše predvojne in povojne šole so namreč krive — če smo res odkriti, — da si niti izobraženstvo ni prav na jasnem glede naše narodne meje in da nima pred seboj plastične slike naše zgodovine. Govorili in pisali smo sicer o teh stvareh že precej, a tako fragmentarično, da je imel celotno sliko pred očmi le malokdo, zlasti je pa niso imele široke ljudske plasti. In vendar bi moralo biti ravno poznanje lastnega naroda osnova naše narodne zavesti. Zato že naprej pozdravljamo tudi brošuro, ki jo zemljevid obljublja in ki bo imela svoj smisel ravno v tem, da se razširi dobesedno v zadnjo slovensko hišo, da pride v roke prav vsakemu ljudskošolskemu učenčku, da bo črpal iz nje tudi pogled na svoj slovenski narod, kajti danes se uči v šoli le o — dravski banovini in njenih prebivalcih. In to je tisti vidik, s katerega iskreno pozdravljamo tako zemljevid kakor tudi obljubljeno knjižico, zlasti ker je cena zemljevida taka, da si ga bo kupil lahko res vsak otrok, in tudi knjižica bo izpolnila svoj namen le tedaj, če si jo bo lahko kupil res prav vsak učenček.

Vse kaže, da živimo na prelomu zgodovine in da se bo zlasti malim narodom pisala usoda morda za dolgo, dolgo naprej. Žalostne izkušnje iz leta 1918./19. bi nam morale biti zadostno svarilo in pouk, kaj pomeni biti ob takih trenutkih nepripravljen na dogodke. Prvi korak do takih priprav je pa ravno vzbujanje narodne zavesti do poslednjega človeka. Toda te pri realno mislečih množicah nikoli ni mogoče zidati na kake solzave deklamacije, temveč edino le na realno poznanje lastnega naroda in iz tega poznanja logično sledečih zaključkov. Zato ta zemljevid mora imeti res prav vsak slovenski človek.

—c.

dajanega v dokaj ohlapni obliki kot obtožbi nasproti Ljubljani — da morajo vzpodbuditi, če že ne zanimanje za novi list, kar bi lastništvo pač v prvi vrsti želelo, pa vsaj pravilni odgovor na take napade. Te vrstice nočejo biti odgovor, hočejo pa vsaj opozoriti na to dokaj važno vprašanje našega javnega življenja, kolikor se tiče brez vsake potrebe nekam zrahljanega razmerja med Ljubljano in Mariborom, ki se po neki nerazumljivi nenaklonjenosti, da ne rečemo mržnji našega severnega razumništva od časa odprave oblastne samouprave v Mariboru vzdržuje in pride do izraza tudi v javnosti, še bolj pa v osebnih razgovorih. Da takega nezanimanja do naših severnih krajev, kakor se glasi očitek, v Ljubljani ni, bi bilo odveč odgovarjati, ker o tem zgovorno pričata oba vodilna ljubljanska dnevnika z rednimi, dnevnimi poročili o dogodkih v naših severnih krajih, da ne omenimo »Trgovskega lista«, v katerem dobi v zadnjem času vsaka najmanjša potreba Maribora tak poudarek, kakor bi šlo za eminentno važne vsenarodne potrebe. Kje torej tičijo vzroki očitkov, oziroma tistih očitkov, ki silijo naše severno razumništvo v te težke očitke proti Ljubljani? Prav potrebno in koristno bi bilo, da se pride na dan s stvarnimi podatki, na katere bo mogoče odgovoriti in tudi dokazati krivdo ene ali druge strani ter jo opravičiti ali pa kar najhitreje skušati popraviti. Prav bi bilo, če bi se ta zadeva čimprej korenito ne razčistila, da se ne bodo očitki kar tako na slepo ponavljali, kakor se to godi že dlje časa. eSveda niti malo nimamo namena, da bi kakršno koli nepravilnost branili, če se dokaže. Prav iz razloga, ki ga kot tretjega za svojo ljubljansko izdaja navaja omenjeni uvodnik, želimo, da se obravnava ta stvar brez strankarske strasti, temveč le kot potrebna razčistitev in s tem pomoč pri pozitivni narodni stvari.

Južna Srbija ali Makedonija

»Jutro« priobčuje mnenje nekega srbskega vseučiliškega profesorja Nikola Vulića, češ da je ime Makedonija za najjužnejše kraje naše države napačno. Po njegovem mnenju je edino pravilno oznamenilo Južna Srbija. Sicer pa moramo reči, da bi mi vedeli, da bo srbski profesor tako govoril, še preden bi usta odprl. In tista zgodovinska navlaka, s katero »utemeljuje« svoje nazore, je samo zaradi lepšega.

Seveda je ta nauk zelo po okusu in nastroju »Jutra«. To dokazuje že zgolj dejstvo, kako ga navaja s tihim priznanjem. A še bolj dokazuje to, da se doslej še nikoli ni spozabilo, da bi bilo z malo poročevalsko vestnostjo zapisalo tudi še kak drug nauk, ki bi učil ravno nasprotno. In teh ni bilo malo in bili so res znanstveno obrazloženi.

Stvar sama je pa čuda preprosta. Ta Vulićev nauk je namreč popolnoma v duhu narodne enotnosti ali »nacionalnega edinstva«, kakor se ti zadevščini po jugoslovansko pravi. A v teh časih, ko se je ta edinstvenost zazibala, da ji hrešče vse kosti, si skušajo jugosloveni ali Velikosrbi rešiti, kar se še rešiti da.

Samo zdi se nam, da po takih potih ne pridejo daleč. Kajti navsezadnje bo vendar ljudstvo tisto, ki mu gre o stvari zadnja beseda. In to bo odločalo in odločilo, ne da bi vpraševalo tiste, ki niso imeli stikov z njim in sploh ne drugačnega razmerja, kakor je razmerje med valptom in tlačanom.

Pokazati pa je treba spet kedaj tudi pri tej priložnosti, da velikim demokratom iz jugoslovenije še prav nikoli ni prišlo na misel, da bi dali besedo ljudstvu in ga vprašali, kaj ono misli o stvari.

Kajti kakor pri vseh stvareh vedo tudi pri tej, kakšen bi bil uspeh.

Postavimo Kreku spomenik v Ljubljani

Taki pozivi so izšla zadnji čas v najrazličnejših listih. V oklicu je poudarjeno nekako sentimentalno, da mora postavitev tega spomenika oskrbeti rod, ki je s Krekom živel in ki je sam doživel, kaj je bil Krek Slovencem, južnim Slovanom in vsemu slovanstvu.

Ta rod mora tudi videti žalostno dejstvo, kako nam je prav za prav Krekov duh v tem sorazmerno kratkem času od njegove smrti, silno odmaknjen. Res, lik javnega delavca, ki pri zbiranju ljudskih množic še ni uporabljal pridobitev moderne tehnike ,ki še ni poznal modernih propagandnih sredstev, ki je tako odločno odklonil vsako pretirano poveličevanje svoje osebe, ki v javnem življenju ni iskal ne denarja, pa tudi ne časti, lik takega obvladovalca množic je danes nesodoben. Med sedanjimi javnimi delavci je to skoraj tuja podoba.

Zato tudi mi pozdravljamo misel, da naj se že enkrat v Ljubljani sami postavi dr. Kreku spomenik. Gotovo on spomenika ne potrebuje in bi ga odločno odklonil, če bi za kak tak načrt zvedel. Potrebuje pa spomenik njegova miselnost, njegovo javno delo, ki ga je danes toliko bolj treba, kolikor bolj je način takega dela postal nepoznan.

V spomeniku Krekovem bomo videli spomenik javnega dela, katerega edina gonilna moč je ljubezen in usmiljenje do množic. V njem bomo videli spomenik javnemu delu na podlagi brezkompromisne in brezpogojne demokracije. To bo spomenik socialnemu delu brez hlinbe in krinke.

Ob takem spomeniku bo sicer marsikomu iz rodu, ki je s Krekom živel, morebiti nekoliko nerodno. Marsikdo se bo lahko vprašal, ali ni tudi nekoliko njegove krivde, da je ta svetli lik slovenskega moža postal v dobi, ko smo morali slovenstvo opredeliti določneje tudi v drugi smeri, vse preveč pozabljen.

Prva leta po vojni se je mnogokrat slišalo vprašanje, kaj bi dejal dr. Krek k vsemu, ako bi prišel nazaj. Marsikomu iz svojega rodu, iz svojih organizacij, bi na štiri oči kako bridko povedal- Marsikdo bi po takem razgovoru morebiti nekoliko spremenil način svojega javnega dela.

Toplo želimo, da bi bil ta spomenik kmalu gotov, da bi bil dr. Kreka vreden, in zato tudi mi vabimo in priporočamo prispevke zanj. Spomeniku pa želimo, da bi med še živečim rodom velikega dr. Kreka, dosegel vsaj del tistega uspeha, ki bi ga mogel doseči njegov osebni prijazni opomin pri enem ali drugem.

Mali zapiski

Dvajsetletnica slovenskega vseučilišča

Letos je minilo dvajset let, kar je bilo ustanovljeno slovensko vseučilišče. S tem so bile uresničene davne želje slovenskega naroda. Na pobudo akademske mladine bo ta obletnica prav slovesno praznovana. V soboto 16. decembra zvečer bo v opernem gledališču **slavnostna predstava** Foersterjeve opere »Gorenjski slavček«, v nedeljo 17. decembra pa ob 10 v vseučiliški zbornici **slavnostna seja** vseučiliškega sveta. Nato bo v veliki unionski dvorani slavnostno zborovanje, pri katerem bo sodeloval Akademski pevski zbor in na katerem bo — poleg drugih — vseučiliški prof. dr. Polec govoril o težkem in dolgem boju našega naroda za lastno vseučilišče.

Stoletnica Muzejskega društva za Slovenijo

Med najstarejša znanstvena društva v Sloveniji, pa tudi v celi državi, spada Muzejsko društvo za Slovenijo, ki bo slavilo v soboto dne 16. decembra stoletnico svojega obstanka. Ob tej priložnosti bo v slavnostni dvorani mestnega poglavarstva v Ljubljani v soboto dne 16. decembra ob 6. uri zvečer **izredni občni zbor.** Obenem bodo tudi **zborovanja slovenskih zgodovinarjev,** in sicer v soboto 16. t. m. ob 9 dopoldne in ob 3 popoldne v čitalnici Narodnega muzeja v Ljubljani. Na zborovanjih bodo predavali najvidnejši slovenski znanstveniki o perečih vprašanjih slovenskega zgodovinarstva.

Zbornik Muzejskega društva

O bstoletnici Muzejskega društva za Slovenijo bo izšlo društveno glasilo **Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo** kot slavnostni zbornik, ki bo posebno skrbno opremljen in bo obsegal okrog 400 strani besedila in 28 prilog na umetniškem papirju. Pri jubilejnem Glasniku sodeluje 25 naših najvidnejših znanstvenikov s prispevki, ki so posvečeni vsem dobam naše zgodovine in vsem področjem naše zgodovinske vede. Čeprav bo obseg Glasnika zelo velik, ga bodo dosedanji društveni udje prejeli za plačilo nezvišane udnine 20 din pod pogojem, da imajo plačano udnino vsaj do konca leta 1938. Novi udje pa prejmejo jubilejni letnik Glasnika za enako ceno 30 din pod pogojem, da plačajo udnino za tri leta vnaprej v skupnem znesku 90 din. Knjigarniška cena Glasnika bo znatno višja od tega zneska.

Priglasitve za ude in udnino je naslavljati na **Muzejsko društvo za Slovenijo v Ljubljani, Narodni muzej, Bleiweisova cesta 24.**

Pravo provokacijo

svobodoljubnih prizadevanj Srbov, Hrvatov in Slovencev imenuje glasilo dr. Mačka »Hrvatski dnevnik« sedanji volilni zakon.

Hrvaška in slovenska zastava.

V Brčki so jugoslovenski Sokoli trgali hrvaške zastave in hrvaške oblasti jih bodo zaradi tega kaznovale.

Pri nas še zmeraj ni zakonito dovoljena slovenska zastava. Pri tem bi pa samo še poklicali v spomin, da je med nami še dovolj ljudi, ki so v nacionalnih časih trgali naše narodne zastave. Dobro bi bilo, če bi napravili v teh dneh pregled teh ljudi, da bo vsako uvrščen tja, kamor spada.

SUZOR in Slovenija

Iz decembrske številke »Bodočnosti«, glasila slovenskih krščanskih nameščencev, je razvidno, da je imel ljubljanski OUZD v dobi od leta 1922. do leta 1934. 21 milijonov 720 tisoč din suficita, ki pa se je porabil ves za kritje deficitnih okrožnih uradov na jugu, zlasti na Hrvaškem. Ta rezultat je bil dosežen pa samo v bolniški panogi. V nezgodni panogi imajo okrožni uradi na jugu še večje deficite, ki jih iz previdnosti sploh ne knjižijo posebej, dasi bi jih morali. »Kaj bi se z vsemi temi milijoni v Sloveniji lahko v korist zavarovancev zgodilo, si lahko vsak sam misli. Rešitev je samo ena: da se čimprej decentralizira SUZOR!« pristavlja »Bodočnost«.

Hrvaška akademija znanosti in umetnosti

V zadnji številki smo poročali, da se namerava »Jugoslovanska akademija« v Zagrebu prekrstiti — dosledno novemu času — v »Hrvaško akademijo znanosti in umetnosti«. Kakor so te dni poročali časopisi, se je to že zgodilo, in sicer dne 6. decembra.

Vrnitev baltiških Nemcev

Kakor poroča »Frankfurter Zeitung« dne 1. decembra t. l., se je vrnilo do tega dne v Nemčijo 33.000 baltiških Nemcev, in sicer 27.000 preko Gdinje in 6000 skozi Gdansk. Preseljevanje bo trajalo še samo do konca t. l. Glede na to, da se je vršilo že dva meseca, in na dejstvo, da navajajo nemški uradni krogi (n. pr. Rupert von Schumache rv knjigi »Deutschland-Fibel«, 4. izdaja, str. 72.) za število baltiških Nemcev brez klajpedskega ozemlja precej visoko številko, namreč 150.000 duš, se zdi, da se je odločil za vrnitev v tretji rajh samo vsak tretji Nemec, če vštejemo one, ki se bodo vrnili še v teku meseca decembra. Ostali so se najbrž ravnali po geslu: »Bolje drži ga, kakor lovi ga!«

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Z oglasom bo pohiteti, dokler je še kaj zaupanja po stari ceni. Živilom, obleki in obutvi že lezejo cene navzgor; krompirja primanjkuje, s fižolom postaja tesna, krčijo se tudi zaloge zaupanja. Če bo šlo tako naprej, odborom za pobijanje draginje ne bo ostalo drugega, kakor počakati, da se ta sama obesi.

eL račje pečenke je na pretek, toliko je je, da jo vsiljujejo listi na prvih straneh zastonj s črkami, kakor lani kandidate na plotovih. Zadaj samevajo le še slaniki, ženitne ponudbe in glasbene kritike, pa še te na račje udarjene. Spredaj je reklama oproščena oglasnih pristojbin, sem pa tja morda tudi kaj kane: hvaležen pogled, položaj, ali kar že.

Če bi bilo res, kar trdijo o nas Hrvatje, da nismo ničesar pozabili, a se tudi ničesar naučili, bi ne bili pozabili obletnice lanskega decembra. Šli smo mimo nje ko zapeljana devica ob srečanju z objestnim starcem. Spomnil se je je edino Oton Župančič z nekako izjavo o ženski volilni pravici. Privošči jo vsem pametnim ženskam, ki da jih je veliko.

Zelo previdno: nasititi je hotel volka, ne da bi odrl kozo. Župančič je že od nekdaj previden, včasi kar do nerodnosti.

Lanski december je zakričal do neba po ženski volilni pravici; povedal je na ves glas, katerih je več: ali pametnih moških, ali pametnih žensk. Tisti poparjeni moški obrazi ob razjarjenih zakonskih polovicah — pogled za bogove!

Na vprašanje, kaj naj ženska z volilno pravico, ko je še moškim odveč, se vsiljuje odgovor kar sam od sebe: Moške bodo spremljale na volišče, da jih ne bo strah.

Pregovor pravi: Pamet je boljša ko žamet. Ker nismo iz žameta, je dokaz, da smo pametni. Volilski imeniki potrjujejo to še posebej, zato bi jih lahko imenovali tudi: seznam pametnikov. Zazdaj vsebujejo ti samo moške, kar bi se lahko tolmačilo, da so naše žene neumne.

Ker nisem pesnik, tudi še nisem videl žametne ženske. Pesniki imajo boljše oči, oni vidijo večkrat žameten obrazek, žametne ustnice, svilene trepalnice, skratka: nepametne goske. Te naj ostanejo pri pesnikih, drugim pa volilno pravico.

Kako naj ženska dokaže, da je pametna, pa Župančič ni povedal. Tega se je ognil kakor mačka vrele kaše; dejal je samo: Pametnih žensk je veliko. Vsaka bo rekla, da je pametna, katero koli bi vprašali. Če bi se določala pamet na ta način bi imeli več pametnih žensk ko moških. In ta način najbrž je imel Župančič pred očmi, da se ne zameri ne na desno, ne na levo. Če bodo merili pamet drugače, si bo umil roke. O, Župančič je ne samo pameten, ampak tudi zvit.

Ker praviloma nihče ne more biti sodnik v lastni stvari, tudi ženskam ne bo dano, da bi same presojale svojo pamet. Ocenjevanje njihne pameti bo moralo biti urejeno s posebno postavo. In z razlago postave seveda; po možnosti pa še s tolmačenjem postave in razlage, drugače bi kdo utegnil priti še na misel, da naj to opravijo merosodni uradi.

(Dalje prihodnjič.)

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.